

Äldre negativa till ökat anhörigansvar för vård och omsorg

En rapport från SKPF Pensionärerna

Äldre negativa till ökat anhörigansvar för vård och omsorg

Anhöriga står för en stor del av vården och omsorgen om äldre i Sverige i dag. I takt med att den äldre befolkningen växer bedömer många kommuner att anhörigas ansvar kommer att behöva öka ännu mer framöver. Men det är en utveckling som äldre själva säger nej till, visar en enkät Verian genomfört på uppdrag av SKPF Pensionärerna.

Växande glapp mellan behov och resurser

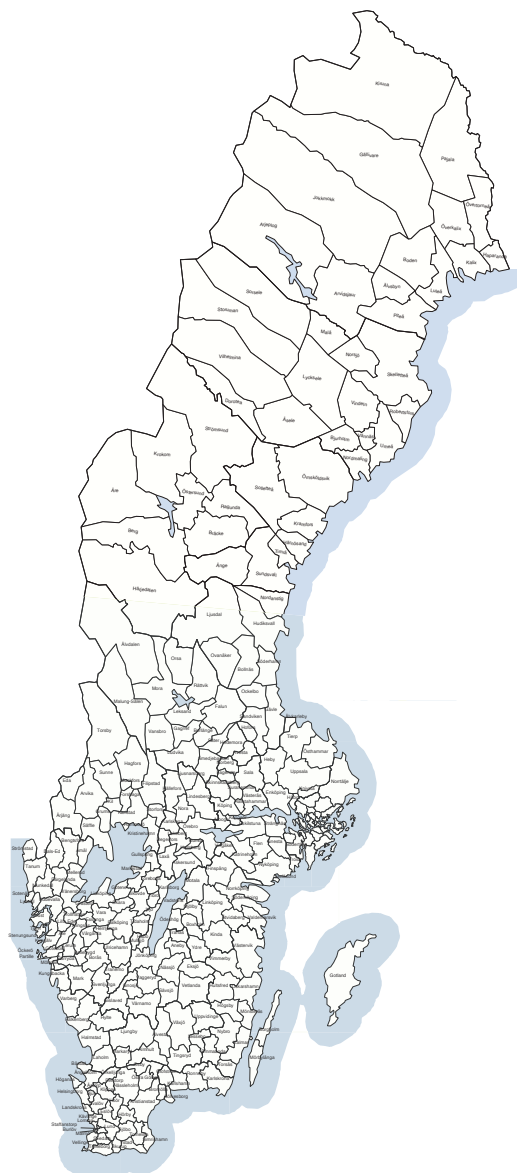
Befolkningen i Sverige blir allt äldre. Det är en utveckling som har pågått under lång tid. Men de senaste decennierna har en allt mindre del av de äldre fått offentligt finansierad äldreomsorg. Åren 2014–2024 sjönk andelen personer 80 år eller äldre med hemtjänst från 21,3 procent till 17,5 procent, medan andelen på särskilt boende gick från 13,1 procent till 10,4 procent. Det visar statistik från [Socialstyrelsen](#).

Samtidigt har glappet mellan behov och resurser inom äldreomsorgen vuxit. De senaste 20 åren har varken personal eller kostnader ökat på ett sätt som motsvarar ökningen av antalet äldre, enligt [Myndigheten för vård- och omsorgsanalys \(Vårdanalys\)](#). Myndigheten konstaterar därför att det skett en ambitions-sänkning inom äldreomsorgen.

Nu under kommande decennier väntas andelen äldre i befolkningen fortsätta att öka, och det kraftigt. Antalet personer från 65 år och uppåt beräknas växa från 2,2 till 2,6 miljoner åren 2025–2040, enligt [SCB](#). Gruppen 80 år och äldre beräknas öka med 32 procent till 2040 och 57 procent till 2050. Många kommer att lägga allt fler friska och aktiva år till livet. Men utvecklingen kommer även att öka behovet av äldreomsorg och sjukvård, enligt [Socialstyrelsen](#).

Många kommuner tycks se den demografiska utvecklingen som mycket utmanande, visar en enkät av [Vårdanalys](#). Fram till 2040 förutspår en majoritet av kommunerna förändringar av det offentliga åtagandet när det gäller äldreomsorg. Sex av tio kommuner bedömer att offentligt finansierad äldreomsorg inte kommer att kunna tillgodose äldres behov i samma utsträckning som i dag. Lika många ser också framför sig att närstående kommer att behöva ta ett ännu större ansvar för omsorgen än nu.

” Sex av tio kommuner ser framför sig att närstående kommer att behöva ta ett ännu större ansvar för omsorgen än nu.



Omfattande anhörigomsorg redan i dag

Anhöriga tar redan i dag ett omfattande ansvar för äldres vård och omsorg. Två tredjedelar av alla insatser till hemmaboende personer som är 75 år och äldre utförs av anhöriga, enligt [Socialstyrelsen](#). Myndigheten slår därmed fast att anhörigomsorgen inte bara är ett komplement till hälso- och sjukvården och socialtjänsten – den har en rentav samhällsbärande funktion. På samma gång ska anhörigas omsorg, enligt [regeringens nationella strategi](#), alltid vara frivillig.

**” Anhörigomsorgen
har redan i dag en
samhällsbärande funktion.**

För många anhöriga kan det vara så. De vill ge vård, stöd och hjälp till sina närstående. De upplever det som meningsfullt och har själva hälsan och orken att göra det. Det kan exempelvis handla om makar som levt ett helt liv tillsammans.

En av SKPF Pensionärernas medlemmar, som tar stort ansvar för omsorgen om sin demenssjuka hustru uttrycker det så här: ”Det är en människa som jag har levt med i 40 år, och att ta hand om henne är en kärlekshandling.”

En annan medlem beskriver det på ett liknande sätt: ”I ett äktenskap som varat i 50 år lämnar man inte ifrån sig direkt, utan man försöker att klara sig så länge det går.” Han upplevde åren av anhörigomsorg som positiva eftersom hustrun fick stöd från äldreomsorgen utifrån sina behov. Insatserna anpassades också när behoven ändrades över tid.

Ytterligare en annan SKPF-medlem berättar så här om sin situation: ”Vi har hållit ihop i över 60 år, och vi försöker att fixa det här tillsammans. Jag vill ta mitt ansvar. Men jag har nyligen opererat hjärtat och behöver ta det lite lugnt. Så vårdens stöd är viktigt.”

Just att välfärdsinsatserna till den närstående är tillräckliga och fungerande är ofta det viktigaste för de anhöriga. Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka), beskriver att anhöriga tycker att det bästa stödet för dem är att den närstående erbjuds god vård och omsorg.

En av medlemmarna, som tar stort ansvar för sin närståendes medicinering och mätning av blodvärden, berättar hur viktigt det är med tillräcklig och tydlig information från vården: ”Något vi behöver mer av är ytterligare information om den sjukes tillstånd, för det kan bli missförstånd när man inte uppfattar allt vad vårdpersonalen säger. Det är mycket för den anhöriga att hålla koll på”.

När den gemensamma välfärden däremot inte räcker till, och anhöriga tvingas ta ett omfattande ansvar för vården och omsorgen kan det få negativa konsekvenser på såväl mående som livskvalitet.

En av SKPF-medlemmarna har exempelvis delvis själv skött sin närståendes hygien eftersom personalen på korttidsboendet bara ordnade med dusch en gång i veckan. ”De äldre har allt större behov men personalstyrkan är inte anpassad efter det. Men jag blir ju som en del i vårdlaget eftersom jag är där så ofta”, säger medlemmen.

En annan medlem beskriver hur det är att ha tagit över en stor del av allt hushållsarbete i hemmet själv: ”Det lastas mycket på den som är någotsånär frisk. Och är man inte frisk, då är det riktigt jobbigt.”

**” Det lastas mycket
på den som är
någotsånär frisk.**

Anhöriga kan själva drabbas av ohälsa om pressen blir för stor. Anhörigomsorgen kan exempelvis orsaka oro, sorg eller stress, och det kan särskilt gälla när de som ger omsorgen själva är äldre, enligt [regeringens nationella anhörigstrategi](#).

”Den anhöriga kan gå i botten väldigt kvickt. Då får vi en kategori människor till som behöver vård”, säger en av SKPF-medlemmarna.

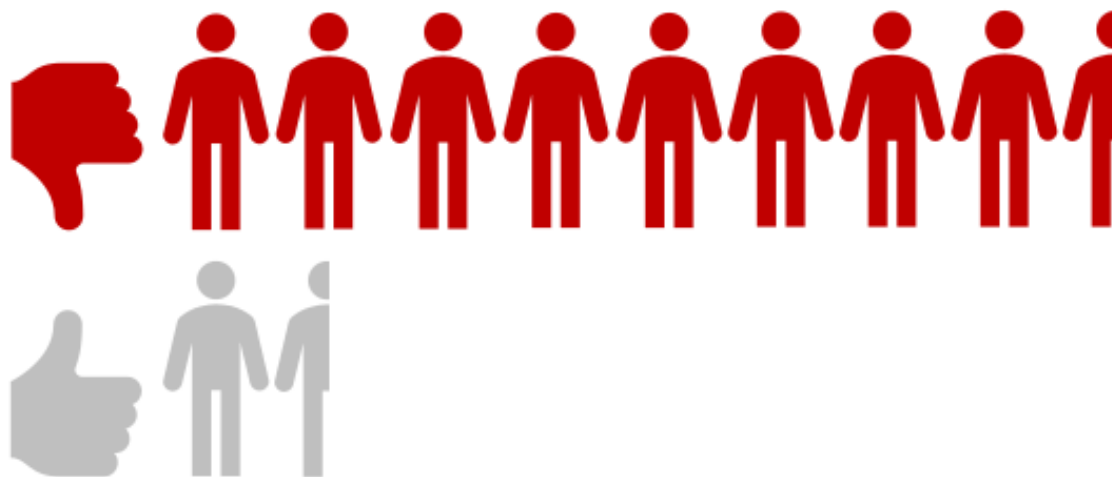
**” Den anhöriga
kan gå i botten
väldigt kvickt.**

Fler än åtta av tio äldre negativa till ökat anhörigansvar

Anhöriga tar redan i dag ett stort ansvar för vård och omsorg om äldre och en majoritet av kommunerna bedömer att det kommer att behöva öka framöver. Mot denna bakgrund har SKPF Pensionärerna, med hjälp av Verian, undersökt hur äldre själva ser på en sådan utveckling.

Resultatet är tydligt. Fler än åtta av tio, 84 procent, av befolkningen från 65 år och uppåt anser att det vore dåligt om anhöriga skulle behöva ta ett större ansvar för omsorgen om äldre. Av dem ser 40 procent det som mycket dåligt, och 44 procent det som ganska dåligt.

Fler än åtta av tio äldre tycker att det vore dåligt om anhöriga skulle behöva ta ett större ansvar för omsorgen om äldre



Äldre kvinnor är mer negativa än männen. Nästan nio av tio kvinnor, 87 procent, tycker att ökat anhörigansvar vore dåligt. Sett till ålder är 65–74-åringarna mer negativa än de äldre åldersgrupperna.

Äldres inställning till ökat anhörigansvar för omsorg

Inställning	Totalt	Kvinna	Man	65–74 år	75–84 år	85+ år
Bra	14	12	17	11	16	21
Dåligt	84	87	81	87	83	77
Vet ej	2	1	2	2	1	2

Andelar i procent

Kort om undersökningen

SKPF Pensionärerna har anlitat undersökningsföretaget Verian (tidigare Sifo) för att fråga landets äldre befolkning om deras inställning till anhörigomsorg. Frågan besvarades av totalt 1 000 personer från 65 år och uppåt under perioden 9–15 april 2025.

Frågan i sin helhet lydde: ”Andelen äldre i befolkningen växer och i takt med det väntas också behoven av vård och omsorg att öka. Vad anser du om att anhöriga de närmaste åren kan behöva ta ett allt större ansvar än i dag för vården och omsorgen om äldre?”

SKPF Pensionärerna: Större press på anhöriga inte hållbart

Samhället står inför utmaningar i och med att antalet äldre i befolkningen ökar. Men i grund och botten är det en fantastisk utveckling att allt fler lever allt längre. SKPF Pensionärerna anser att det borde vara självklart att rusta den offentligt finansierade välfärden för att värna om denna utveckling. Vård och omsorg måste anpassas för att möta behoven hos den växande skaran äldre – det borde vi i Sverige ha råd med.

**” Vård och omsorg måste
anpassas för att möta
behoven hos den växande
skaran äldre – det borde vi
i Sverige ha råd med.**

Men svensk äldreomsorg har redan i dag två decennier av sänkta ambitioner bakom sig. Varken personal eller kostnader har gått i takt med äldres behov, vilket har resulterat i ett närmast kroniskt tillstånd av underbemanning och underfinansiering. Det drabbar många: äldre som behöver omsorg, alla deras anhöriga och personalen. Det vill säga en stor del av befolkningen.

Dessvärre är kommunernas framtidsutsikter än mer oroande. Mer än hälften av kommunerna bedömer att den offentliga äldreomsorgen framöver inte kommer att kunna möta äldres behov, ens i samma utsträckning som i dag. Många kommuner ser i stället framför sig att anhöriga kan täcka upp för denna nedmontering av den gemensamma välfärden.

Här visar vår undersökning att en sådan utveckling inte har något stöd alls bland äldre själva. En överväldigande majoritet säger nej till ökat anhörigansvar för omsorgen om äldre. Bland äldre finns både de som får och ger omsorg, och de som kan hamna i en sådan livssituation framöver.

**” En överväldigande majoritet
säger nej till ökat anhörig-
ansvar för omsorgen.**

En av SKPF Pensionärernas medlemmar, med egen erfarenhet av anhörigomsorg, vill inte se en ökad press på anhöriga: ”Jag tycker inte att politikerna ska ta för givet att anhöriga ska ta på sig alltför mycket ansvar. Man kan inte belasta anhöriga mer. Det kan spåra ur. Helt plötsligt har man två sjukvårdsfall i stället för ett.”

**” Man kan inte belasta anhöriga
mer. Helt plötsligt har man två
sjukvårdsfall i stället för ett.**

Ytterligare en medlem har en liknande inställning: ”Jag tycker inte att man kan kräva att nära och kära ska ta mer ansvar för vården och omsorgen. Det måste bygga på en kärleksfull frivillighet i det hela.”

Om anhöriga ska stå för alltmer av vården och omsorgen om äldre riskerar vi ett bakslag i form av ökad ohälsa och sämre livskvalitet. Anhöriga i arbetsför ålder kan även få försämrade möjligheter att arbeta.

”Det finns en stor risk för att kvinnor kommer att återgå till mer hemarbete”, menar en av SKPF Pensionärernas medlemmar.

SKPF Pensionärerna anser att kommunerna och regeringen måste sätta stopp för ytterligare ambitionssänkningar inom äldreomsorgen. Det behöver ske genom gemensamt ansvar för att säkra finansieringen, med såväl lokala skatteintäkter som statligt stöd.

” Det finns en stor risk för att kvinnor kommer att återgå till mer hemarbete.

Samtidigt är det helt avgörande att stärka bemanningen. Det kräver stora förbättringar av personalens arbetsmiljö och villkor, för att fler ska vilja och kunna arbeta inom äldreomsorgen. Fler måste lockas till de meningsfulla omsorgsyrkena. Fler behöver också få möjlighet att orka stanna i yrket och att orka arbeta heltid och högre upp i åldrarna.

” En utarmad äldreomsorg blir snabbt till ett anhörighaveri.



– Äldreomsorgen måste stärkas för att matcha äldres behov. Att lassa över ännu mer på anhöriga är inte en framkomlig väg – mer än åtta av tio äldre säger nej till det. Beskedet är så tydligt att politikerna lokalt och nationellt inte kan låta bli att lyssna.

– En utarmad äldreomsorg blir snabbt till ett anhörighaveri. Men med en stark välfärd i grunden kan de anhöriga som vill och orkar vara med och bidra till en god vård och omsorg om deras äldre närstående.



**Liza di Paolo-Sandberg,
förbundsordförande för SKPF Pensionärerna**



SKPF Pensionärerna
Box 3619, 103 59 Stockholm
Växel: 010-222 81 00
Hemsida: www.skpf.se